

An Evaluation of Iran's Status on International Regulation of Money Laundering

*Roohollah Kheirani Arani*¹, Shahram Zarneshan²,
Mohammad Hadi Soleimani³*

1. Ph.D. Student in International Law, Faculty of Humanities, Islamic Azad University (Hamadan Branch), Hamadan, Iran.

*. **Corresponding Author:** Email: roohollahkheirani@gmail.com

2. Associate Professor, Department of Public and International Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
Email: zarneshan@atu.ac.ir

3. Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Islamic Azad University (Hamadan Branch), Hamadan, Iran.
Email: hadi1335@yahoo.com

A B S T R A C T

In order to fight back the harmful effects of money laundering, international law has arranged different mechanisms like systems of identifying customers, classifying customers based on their risks, systems of monitoring customer operation flow to identify suspected items and ... in important documents like Vienna, Merida, Palermo Conventions, the Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and the Financial Action Task Force (FATF) and issued some requirements and recommendation for preventing and fighting money laundering. Thus, it is necessary for all countries to modify their internal laws and regulation to be consistent to the international regulations. Banking and law system of Iran has passed and modified some important regulation for

S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study

Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/JLR.2022.148310

Received:
9 August 2020

Accepted:
25 September 2020

Published:
7 June 2022

Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.

fighting money laundering like formulating and issuing new directives and guidelines, passing new laws for fighting money laundering and suppression of the financing of terrorism and limited adoption of FATF which can be considered as good steps. However, given the fact that Iran has not joined to some international conventions like Palermo, CFT and FATF, Iran has not been successful to match itself to the new international laws and regulations on fighting money laundering fully.

Keywords: Bylaws, Money Laundering, Instructions, Identification, Convention.

Excerpted from the dissertation entitled “Measures of International Law to Strengthen the Banking System to Combat Money Laundering (PhD Thesis, International Law)”, Islamic Azad University, Hamadan Branch, and Faculty of Humanities.

Funding: The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Acknowledgements: The authors would like to thank Dr. Shahram Zarneshan for their cooperation in preparing and writing this research.

Author contributions:

Roohollah Kheirani: Conceptualization, Formal analysis, Investigation, Resources, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Project administration.

Shahram Zarneshan: Methodology, Validation , Data Curation, Writing - Review & Editing, Supervision.

Mohammadhadi Soleimani: Validation, Writing - Review & Editing, Supervision..

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Kheirani Arani, Roohollah, Shahram Zarneshan & Mohammad Hadi Soleimani. “An Evaluation of Iran’s Status on International Regulation of Money Laundering” *Journal of Legal Research* 21, no. 49 (June 7, 2022): 39-69.

Extended Abstract

Money laundering is a financial crime in today's world, and international documents and legislation have classified it as an organized and global crime in recent decades. Money laundering is the process through which dirty, illegal, and illegitimate money enters exchange cycles and then exits these cycles as legal and clean money.

Global money laundering's enormous prevalence, organizational complexity, and transnational nature make it impossible to prevent without the international community's commitment. Money laundering's economic, social, and political ramifications, as well as its close association with other crimes, have driven various nations to ratify conventions, international treaties, and other anti-money-laundering measures. The following international agreements and conventions are among the most important ones: the 1988 Vienna Convention, the 1988 Basel Convention and its supplementary guidelines (2001), the 1990 Council of Europe Convention, the 1991 European Directive, and the FATF Forty Recommendations and subsequent revisions (1996-2000), 2000 Palermo Convention, United Nations Convention Against Corruption or Mérida, 2005 EU and Council of Europe Directive, 2012 FATF Revised Recommendations, 2001 United Nations Security Council Resolution 1373, and other international or regional agreements, treaties, and conventions. These conventions and agreements offer various anti-money laundering measures, which are classified into four types: legislative, executive and administrative, preventative, and judicial.

As countering money laundering is so essential, anti-money laundering regimes must constantly revise their overall international and national regulations and enhance anti-money laundering safeguards in the legal and financial sectors. In this sense, Iran has collaborated with international anti-money laundering legislation and has started to apply it. The implementation of these measures in accordance with international laws and conventions such as the Mérida, Vienna, and New York Conventions, as well as international organizations or groups such as the Financial Action Task Force (FATF), prompted this organization to refer to Iran's progress in anti-money laundering measures. For instance, the organization referenced Iran's establishment of a cash transparency system (liquidity reporting system) in 2017, the Counter-Terrorism Financing Legislation in 2018, and Iran's January 2019 revision to the anti-money laundering law. Iran has also taken a step toward implementing the Palermo and CFT conventions.

Therefore, the current research has studied and assessed Iran's stance on compliance with international money laundering regulations while reviewing international money laundering legislation. In this regard, our debate has been divided into four sections: First, we will look at the issue of money laundering in international documents; next, we will look at the Iranian legal and banking system's position on money laundering;

and then, we will look at Iran's position in international organizations such as the FATF or the CFT conventions as well as Palermo, Vienna, and Mérida conventions. Finally, we will address the topic of how well the Iranian financial and legal systems have complied with international legislation against money laundering?

According to study results, various preventative measures have been promoted in international treaties. Some of these preventive measures include ratifying the Vienna, Palermo, Mérida, CFT, and FATF conventions to identify clients, monitoring cash flow or resources, developing databases to record financial data, retaining records and mechanisms for reporting suspicious transactions, and establishing training programs for employees. Fortunately, Iran has also succeeded in taking important and efficient actions in accordance with the international community by enacting and implementing laws, regulations, and additional protocols, as well as anti-money laundering instructions. In this respect, Iran has supplied important financial and legal documents and legislation on issues such as identifying clients, examining and evaluating risks, developing a reporting system, staff training, and so on. Furthermore, money laundering and specifics on penalizing financial crimes are among Iran's most essential legislative measures. Iran has taken these steps in line with international laws and documents, as well as by modifying and promulgating anti-money laundering and counter-terrorism funding legislation. Despite these measures, Iran has been blacklisted by the FATF for the following reasons: attempting to make a condition to join the Convention on Counting the Financing of Terrorism (CFT), refusing to join the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (Palermo), and failing to fully comply with FATF recommendations. The explanation for this blacklisting is that in order to evaluate countries' acts, the FATF first assesses their compliance with the recommendations and then determines the country's status based on the degree of compliance with each of the recommendations. In other words, the CFT and Palermo legislation will be fully implemented in Iran in the future, but the FATF will only acknowledge total compliance. Because the CFT and the Palermo Convention are two of the four conventions mentioned in the FATF's Recommendation No. 36, their ratification in Iran influences the FATF's assessment. As a result, the FATF imposed specific restrictions on Iran (Recommendation 19). According to Recommendation 19, the FATF has the right to take action against high-risk countries, i.e., to create additional barriers to financial exchanges between Iran and the countries with whom it trades. Finally, even though the Iranian banking and legal systems have attempted to amend parts of its financial laws, and despite the fact that the FATF proposed these measures as excellent measures, these reform laws have not yet been confirmed with international principles and regulations.

ارزیابی وضعیت ایران در ارتباط با مقررات بین‌المللی مرتبط با پول‌شویی

روح‌اله خیرانی آرانی^{۱*}، شهرام زر نشان^۲، محمدهادی سلیمانان^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد همدان)، همدان، ایران.

* نویسنده مسئول: Email: roohollahkheirani@gmail.com

۲. دانشیار، گروه حقوق عمومی و بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

Email: zarneshan@atu.ac.ir

۳. استادیار، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد همدان)، همدان، ایران.

Email: hadi1335@yahoo.com

چکیده:

جهت مقابله با آثار زیان‌بار پول‌شویی، حقوق بین‌الملل در اسناد مهمی همچون کنوانسیون‌های وین، مریدا، پالمو، کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (CFT) و همچنین گروه ویژه اقدام مالی (FATF) تمهیداتی چون سیستم‌های شناسایی مشتریان، طبقه‌بندی مشتریان بر مبنای ریسک، ایجاد سیستم‌های نظارت بر گردش عملیات مشتری به منظور شناسایی موارد مشکوک و... اندیشیده و برای پیشگیری و مبارزه با پول‌شویی توصیه‌ها و الزاماتی در نظر گرفته است. به همین دلیل ایجاب می‌کند که کشورها نیز جهت همسویی با قوانین و مقررات بین‌المللی، مقررات داخلی خود را اصلاح یا تکمیل نمایند.

در این راستا نظام بانکی و حقوقی ایران نیز از رهگذر تصویب و اصلاح برخی از قوانین در حوزه مقابله با پول‌شویی از جمله

پژوهشکده حقوق

نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.48300/JLR.2022.148310

تاریخ دریافت:

۱۹ مرداد ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش:

۴ مهر ۱۳۹۹

تاریخ انتشار:

۱۷ خرداد ۱۴۰۱

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:

کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.

تدوین و ابلاغ بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های جدید، تصویب و ابلاغ قانون جدید مبارزه با پول‌شویی و همچنین مبارزه با تأمین مالی تروریسم و پذیرش محدود اجرای توصیه‌های FATF، توانسته است گام‌های خوبی در این مسیر بردارد. با وجود این، به دلیل عدم الحاق به برخی کنوانسیون‌های بین‌المللی از سوی کشور ما، مثل پالرمو و CFT و عدم پیوستن کامل به FATF، این کشور هنوز نتوانسته است به طور کامل و شفاف در راستای مبارزه با پول‌شویی، خود را با اصول و مقررات نوین حقوق بین‌المللی منطبق نماید.

کلیدواژه‌ها:

آیین‌نامه، پول‌شویی، دستورالعمل، شناسایی، کنوانسیون.

برگرفته از رساله با عنوان «تمهیدات حقوق بین‌الملل برای تقویت سیستم بانکی جهت مقابله با پول‌شویی» (رساله دفاع دکتری، رشته حقوق بین‌الملل)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان، دانشکده علوم انسانی

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

سپاسگزاری و قدردانی:

بدین وسیله از استاد گرانقدر، جناب آقای دکتر شهرام زرنشان، بابت همکاری در تهیه و نگارش این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

مشارکت نویسندگان:

روح‌اله خیرانی آرانی: مفهوم‌سازی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، مدیریت پروژه.

شهرام زرنشان: روش‌شناسی، اعتبار سنجی، نظارت بر داده‌ها، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت.

محمد‌هادی سلیمانیان: اعتبار سنجی، نوشتن - بررسی و ویرایش، نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

خیرانی آرانی، روح‌اله، شهرام زرنشان و محمد‌هادی سلیمانیان، «ارزیابی وضعیت ایران در ارتباط با مقررات بین‌المللی مرتبط با پول‌شویی». مجله پژوهش‌های حقوقی ۲۱، ش. ۴۹ (۱۷ خرداد ۱۴۰۱): ۳۹-۶۹.

مقدمه

امروزه پول‌شویی یکی از مهم‌ترین جرایم مالی محسوب می‌شود و پدیده‌ای است که به عنوان جرمی سازمان‌یافته و فراملی در دهه‌های اخیر در اسناد و حقوق بین‌الملل به آن پرداخته شده است. پول‌شویی فرایندی است که در آن پول کثیف، غیرقانونی و نامشروع در چرخه‌ای از مبادلات گذارده می‌شود، به طوری که پس از خروج از چرخه، قانونی و تمیز جلوه می‌نماید. به بیان دیگر، منبع سرمایه‌های حاصله که از راه‌های غیرقانونی (قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان، قاچاق انسان و اعضای بدن انسان، دزدی، رباخواری، رشوه و فساد، فرار از مالیات و تروریسم) به دست آمده‌اند، با استفاده از ترفند مبادلات و انتقالات پیاپی، چنان مخفی نگه داشته می‌شوند که کاملاً قانونی به نظر می‌رسد.^۱

پول‌شویی به عنوان یکی از مصادیق بارز جرایم فوق عبارت است از مخفی کردن منبع اصلی اموال ناشی از جرم و تبدیل آنها به اموال پاک، به گونه‌ای که شناسایی منبع اصلی مال غیرممکن یا بسیار دشوار گردد. البته مخفی کردن اموال ناشی از جرم پدیده جدیدی نیست و سابقه دیرینه‌ای دارد. آنچه در این زمینه جدیدتر است، جرم شناختن عمل مخفی کردن اموال به دست آمده از طریق اموال مجرمانه می‌باشد.^۲

برآورد حجم واقعی جریان‌های مالی غیرمشروع در کشورهای عقب‌مانده، به میلیارد دلار می‌رسد.^۳ بر اساس گزارش سازمان تجارت جهانی، کشورهای عقب‌مانده و رو به توسعه از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۲ بر اثر جریان‌های مالی غیرمشروع ۶۶ میلیارد دلار زیان دیده‌اند، که نشان می‌دهد حجم خروج غیرمشروع پول‌ها، سالانه به‌طور غیرعادی ۹/۴ درصد افزایش یافته که این رقم دو برابر رشد تولید ناخالص داخلی جهانی این کشورها است، (با میانگین ۳/۹ درصد) و این روند افزایشی در پایان سال ۲۰۱۷ به ۱۶٫۸ میلیارد دلار رسیده است. سازمان همکاری اقتصادی و توسعه؛ با ارائه نتایجی اعلام کرد، میزان جریان‌های مالی غیرمجاز در کشورهای عقب‌مانده به مراتب بیشتر از سرمایه‌گذاری‌ها و مقدار کمک خارجی به این کشورها است.^۴

این موضوع، به توسعه‌یافتگی کشورها و اندازه اقتصاد آن بستگی دارد، به عبارت دیگر در کشورهای کوچک‌تر احتمال وسوسه شیطانی پول‌شویی بیشتر است.^۵ بر اساس پژوهشی، نزدیک به هزار میلیارد دلار از کشورهای جهان سوم در سال ۲۰۱۳ که بیشتر از ارقام همه سرمایه‌گذاری‌های

۱. زربخش انصاری پیرسرایی و اسدالله شاه بهرامی، «ضرورت استفاده از سیستم‌های تشخیصی پول‌شویی در بانکداری الکترونیکی»، فصلنامه اقتصادی روند ۶۸ (۱۳۹۳): ۱۸۱.

۲. حسین میرمحمد صادقی، حقوق جزای بین‌الملل (تهران: نشر میزان، ۱۳۸۶): ۳۳۲.

3. J. Hinfry, "Transnational Organization Organization, cyber Crime and Money Laundennng" Cyber Crime 25(2012): 273.

4. Organisation For Economic Co-Operation and Development (OECD)- 2014.

5. H. Gnutmann, K.J. Mccarthy & B. Unger, "Dancing whit the devil: country siz and the Incentive to tolerate money laundering intenational review of law and economic." Economic Law 30(2010): 244-252.

مستقیم خارجی و کمک‌های رسمی خالص و بیان شده طی همین سال به کشورهای مذکور می‌باشد، خارج شده است.^۶

در نتیجه فراهم نمودن زمینه‌های قانونی، مقرراتی و اجرایی لازم برای شناسایی و انسداد مجاری نفوذ پول‌های کثیف به شبکه مالی رسمی اقتصاد ملی کشورها در این زمینه از اهمیتی اساسی برخوردار است.^۷ از جمله موارد آثار اقتصادی پول‌شویی افزایش تورم، کاهش درآمد و افزایش هزینه‌های دولت، تغییر جهت سرمایه‌گذاری و خروج سرمایه از کشور، تضعیف امنیت اقتصادی، تضعیف بخش خصوصی، ایجاد موانعی برای خصوصی‌سازی، تأثیر منفی بر نرخ سود بانکی و نرخ ارز و آثار و تبعات منفی پول‌شویی بر معاملات و بازار می‌باشد.

آثار مهم اقتصادی، سیاسی و اجتماعی این جرم اقتضا دارد تا دولت‌ها به مقابله جدی با آن بپردازند. تقریباً از دهه هشتاد سده بیستم قانونگذاری در زمینه پول‌شویی ابتدا در سطح داخلی در برخی کشورها و متعاقب آن در سطح بین‌المللی در دستور کار قرار گرفت و تاکنون اسناد متعددی در سطح بین‌المللی به تصویب رسیده است^۸ که در ادامه به آن پرداخته خواهد شد.

با توجه به مطالب فوق و اهمیت و ضرورت مبارزه با پول‌شویی، ایجاب می‌نماید که نظام‌های مبارزه با پول‌شویی چهارچوب‌های قانونی بین‌المللی و ملی خود را بازنگری نموده و تدابیر و اقدامات مبارزه با پول‌شویی را در حوزه مالی و حقوقی بیش از پیش کامل و تقویت نمایند. بر این اساس، ایران نیز همسو با مقررات بین‌المللی در خصوص مبارزه با پول‌شویی گام‌هایی برداشته است به طوری که این اقدامات که در راستای مقررات و قوانین بین‌المللی و کنوانسیون‌های مرتبط با مبارزه با پول‌شویی انجام شده از جمله: کنوانسیون مریدا، وین، نیویورک و... و همچنین سایر سازمان‌ها و گروه‌ها از جمله گروه ویژه اقدام مالی، باعث گردیده تا FATF اعلام نماید ایران پیشرفت‌هایی در زمینه مبارزه با پول‌شویی داشته است، از جمله اینکه ایران نظام شفاف‌سازی وجوه نقد (نظام اعلام نقدینگی) را در نوامبر ۲۰۱۷ تأسیس کرده، در آگوست ۲۰۱۸ قانون مقابله با تأمین مالی تروریسم و در ژانویه ۲۰۱۹ قانون مبارزه با پول‌شویی را اصلاح کرده است. همچنین پیشرفت‌هایی در خصوص دو کنوانسیون (پارمو و سی اف تی) داشته است که در ادامه به تفصیل آمده است.

لذا بر اساس مطالب ارائه شده، این تحقیق به دنبال آن است که ضمن بررسی نمودن مقررات بین‌المللی مرتبط با پول‌شویی، وضعیت ایران را در ارتباط با سازگاری و همسویی با این مقررات بررسی و ارزیابی نماید، که در این راستا بحث به چهار قسمت تقسیم شده است: پس از بررسی پول‌شویی در اسناد بین‌المللی، وضعیت پول‌شویی در نظام حقوقی و بانکی ایران اشاره شده و سپس وضعیت ایران در سازمان‌های بین‌المللی از جمله FATF، CFT، پارمو، وین و مریدا بررسی و ارزیابی شده است تا در نهایت به این پرسش پاسخ دهیم که نظام بانکی و حقوقی ایران در زمینه مبارزه با

6. Sanchez .D.carro, "Economics of the Informal sector." *economic* 112(2015): 12.

۷. فرهاد رهبر و فضل‌الله میرزاوند، «پول‌شویی و آثار و پیامدهای آن»، *مجله تحقیقات اقتصادی (ویژه‌نامه)* (۱۳۸۲)، ۳۵.

۸. مصطفی نصیری، «ساز و کارهای پول‌شویی در اسناد بین‌المللی متون داخلی ایران»، *مجله کارآگاه* ۳۰ (۱۳۹۴)، ۴۲.

پول‌شویی تا چه حد توانسته است خود را با مقررات بین‌المللی منطبق نماید؟

۱- پول‌شویی در اسناد بین‌المللی

میزان بالای پول‌شویی در جهان، و سازمان‌یافتگی و فراملی بودن آن، نیازمند عزمی جهانی برای مبارزه با آن می‌باشد، خسارات و زیان‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و ارتباط تنگاتنگ با جرایم دیگر باعث به تصویب رسیدن کنوانسیون‌ها و اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای متعددی در این زمینه شده که از جمله^۹: کنوانسیون وین^{۱۰} ۱۹۸۸، کنوانسیون بازل^{۱۱} ۱۹۸۸ و رهنمودهای تکمیلی در سال ۲۰۰۱، کنوانسیون شورای اروپا^{۱۲} ۱۹۹۰، دستورالعمل اروپایی^{۱۳} ۱۹۹۱، توصیه‌های چهل‌گانه^{۱۴} در سال ۱۹۹۰ و اصلاحیه‌های آن در سال ۲۰۰۰-۱۹۹۶، کنوانسیون پالمو^{۱۵} در سال ۲۰۰۳، کنوانسیون ملل متحد مشهور به مریدا^{۱۶} برای مبارزه با فساد مالی در سال ۲۰۰۳، دستورالعمل اتحادیه و شورای اروپا ۲۰۰۵ در سال، توصیه‌های تجدیدنظر شده FATF در سال ۲۰۱۲، قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت ۲۰۰۱ و دیگر اسناد، پیمان‌نامه‌ها، و کنوانسیون‌های بین‌المللی و منطقه‌ای می‌توان اشاره کرد. این کنوانسیون‌ها و اسناد، راهکارهای مختلفی برای مبارزه با پول‌شویی ارائه داده‌اند که به چهار قسمت؛ راهکارهای تقنینی، راهکارهای اجرایی و اداری، راهکارهای پیشگیرانه و راهکارهای قضایی قابل تقسیم هستند.

نخستین سند و کنوانسیون بین‌المللی که به ضرورت جرم‌انگاری پول‌شویی تأکید کرده است کنوانسیون وین مصوب سال ۱۹۸۸ می‌باشد. در این کنوانسیون دول متعهد ملتزم شدند که تطهیر عواید ناشی از جرایم قاچاق مواد مخدر را جرم‌انگاری نمایند. به موجب ماده ۳ کنوانسیون مذکور، دولت‌های عضو متعهد شدند که در قوانین ملی خود، شست‌وشوی عواید حاصل از جرایم قاچاق مواد مخدر را به عنوان یک عمل مجرمانه توصیف نمایند.^{۱۵}

بلافاصله بعد از تدوین کنوانسیون وین، اندیشه توسعه و تعمیم جرم‌انگاری پول‌شویی به عواید ناشی از جرایم مربوط به قاچاق مواد مخدر نزد جوامع بین‌المللی شکل گرفت. چنین رویکردی به وضوح در نخستین توصیه‌های چهل‌گانه (FATF، گروه ویژه اقدام مالی علیه پول‌شویی)^{۱۶} که در

۹. مسعود حیدری، «بررسی تطبیقی پول‌شویی در فقه، حقوق ایران و اسناد بین‌المللی». فصلنامه پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب ۳(۱۳۹۷)، ۶۸.

10. United Nation Conventions Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, Adopted in Vienna on Dec 19, 1988.

11. Basel Committee on Banking Supervision (BCBS).

12. Financial Action Task Force.

13. Palermo Convention BuReau.

14. Merida Convention.

۱۵. ایرج گلدوزیان و اصغر عباسی، «جرم‌انگاری پول‌شویی و گستره آن در اسناد بین‌المللی و نظام حقوقی ایران»،

فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی ۴ (۱۳۸۶)، ۲۰۷.

16. Forty Recommendations of the Financial Action Task Force on Money Laundering, 1990.

فوریه سال ۱۹۹۰ میلادی تدوین و صادر گردیده است قابل تشخیص است. به موجب توصیه چهارم، کشورها باید به منظور جرم‌انگاری پول‌شویی مربوط به جرایم قاچاق مواد مخدر مطابق آنچه که در کنوانسیون وین پیش‌بینی شده است تدابیر تقنینی مورد نیاز را انجام دهند. به این ترتیب ملاحظه می‌شود که نهاد FATF ضمن توصیه‌های چهارگانه منتشره همانند کنوانسیون وین فقط جرم‌انگاری پول‌شویی مربوط به جرایم قاچاق مواد مخدر را ضروری تشخیص داده است.^{۱۷}

در توصیه‌های چهارگانه اصلاحی سال ۲۰۰۳،^{۱۸} توصیه اول به بیان ضرورت جرم‌انگاری پول‌شویی اختصاص یافت. مطابق این توصیه دولت‌ها باید بر اساس کنوانسیون وین مصوب سال ۱۹۸۸ و کنوانسیون پالرمو مصوب سال ۲۰۰۰، پول‌شویی را جرم‌انگاری نمایند. یعنی علاوه بر اینکه باید بر اساس کنوانسیون وین تطهیر عواید مربوط به جرایم قاچاق مواد مخدر را جرم‌انگاری نمایند، بلکه همچنین باید وفق کنوانسیون پالرمو، تطهیر عواید مربوط به جرایم سازمان‌یافته مصرحه در این کنوانسیون را هم به عنوان جرم جزایی قلمداد کنند. مضافاً به اینکه در توصیه‌های چهارگانه FATF اصلاحی سال ۲۰۰۳ میلادی، دولت‌ها ملزم شدند که جرم پول‌شویی را به همه جرایم شدید توسعه دهند.^{۱۹}

کنوانسیون شورای اروپا در مورد تطهیر، تفتیش، توقیف و مصادره عواید جرم معروف به کنوانسیون استراسبورگ، که در تاریخ دوازدهم سپتامبر سال ۱۹۹۰ میلادی به تصویب کمیته وزیران شورای اروپا رسید دول متعاقد را ملزم می‌نماید که به منظور جرم‌انگاری پول‌شویی مربوط به عواید ناشی از تمام جرایم کیفری در قوانین ملی خود، تدابیر مقتضی را اتخاذ نمایند.^{۲۰} به این ترتیب در این کنوانسیون جرم پول‌شویی نه فقط به عواید ناشی از جرایم شدید بلکه به تمام جرایم کیفری توسعه داده شد. کشورهای عضو متعهد شدند که در قلمرو حقوق داخلی خود، پول‌شویی را به عنوان یک جرم جزایی به رسمیت بشناسند.^{۲۱}

دستورالعمل شورای جوامع اروپایی در مورد جلوگیری از مورد استفاده قرار گرفتن سیستم مالی به منظور پول‌شویی مصوب سال ۱۹۹۱،^{۲۲} دول عضو را ملزم می‌نماید که طبق قوانین ملی خود تطهیر عواید ناشی از جرایم قاچاق مواد مخدر موضوع بند (الف) از فراز اول ماده ۳ کنوانسیون وین را جرم‌انگاری نمایند. به علاوه در قسمت اخیر ماده یک دستورالعمل مرقوم تصریح شده است که دول عضو می‌تواند در راستای اهداف این دستورالعمل دامنه جرم‌انگاری پول‌شویی را به جرایم دیگری

۱۷. همان، ۲۰۷.

18. Forty Recommendations of the Financial Action Task Force on Money Laundering and Terrorist Financing, 2003.

۱۹. گلدوزیان، پیشین، ۲۰۸.

20. Council of Europe: Convention on Laundering, Search, Seizure, and Confiscation of Proceeds from Crime, Adopted in Strasbourg on Age 11, 1990. (Strasbourg Convention).

۲۱. گلدوزیان، پیشین، ۲۰۹.

22. The EC Directive: the EC Directive on Prevention of the Use of Financial System for the Purpose of Money Laundering. O. J. Comm. (No 1 166) 77, 1991.

نیز تعمیم و توسعه دهند. دستورالعمل سال ۱۹۹۱ به منظور روزآمد شدن، در چهارم دسامبر سال ۲۰۰۱ میلادی مورد اصلاح و تجدیدنظر قرار گرفت. یکی از موارد اصلاحی در این دستورالعمل ناظر به توسعه قلمرو جرم‌انگاری پول‌شویی از جرایم مربوط به قاچاق مواد مخدر به همه جرایم شدید می‌باشد.^{۲۳}

در کنوانسیون پالمو،^{۲۴} دولت‌های متعهد ملتزم شدند که دامنه جرم‌انگاری پول‌شویی را به همه جرایم شدید مصرحه در ماده ۲ کنوانسیون و جنایاتی که در مواد ۵ و ۸ و ۲۳ این کنوانسیون پیش‌بینی شده است، تعمیم دهند و تطهیر عواید حاصل از همه این جرایم را واجد وصف جزایی تلقی نمایند. مجمع عمومی سازمان ملل متحد با تصویب اعلامیه سیاسی و طرح اقدام جهانی علیه پول‌شویی در ماه ژوئن سال ۱۹۹۸ میلادی،^{۲۵} از تمام دول عضو درخواست کرد که در قوانین ملی خود تطهیر و جوه حاصل از جرایم شدید را جرم‌انگاری نمایند.

با ملاحظه سیر تاریخی شکل‌گیری و تدوین اسناد و معاهدات بین‌المللی این نتیجه حاصل می‌شود که جرم‌انگاری پول‌شویی بدو از جرایم مربوط به قاچاق مواد مخدر آغاز شده و سپس و به مرور، قلمرو آن به سایر جرایم شدید توسعه و تعمیم یافته است به گونه‌ای که امروزه در اغلب سیستم‌های حقوقی واجد قوانین مبارزه با پول‌شویی، تطهیر عواید مربوط به تمام جرایم شدید دارای وصف مجرمانه می‌باشد.^{۲۶} با بررسی دقیق‌تر در اسناد بین‌المللی درمی‌یابیم که به جز جرم‌انگاری پول‌شویی تمهیدات و اقدامات دیگری نیز در این اسناد اندیشیده شده است:

احراز هویت مشتریان بانک‌ها و بایگانی اطلاعات مربوط به آنها از جمله راهکارهای پیشگیرانه‌ای است که در سندهای مختلف به آن اشاره شده است از جمله بخش ب از بند ۱ ماده ۹ کنوانسیون وین، بخش د بند ۲ ماده ۳۱ کنوانسیون پالمو، بخش ب بند ۲ ماده ۵۲ کنوانسیون مریدا و بخش آ بند ۳ ماده ۱۴ همین سند و توصیه شماره ۱۰ FATF.

نظارت بر جابه‌جایی وجوه و دارایی مشتریان در بند ۲ و ۳ ماده ۱۴ کنوانسیون مریدا آمده است. بند ۲ ماده ۱۴ بر ضرورت انجام اقدامات عملی در زمینه شناسایی و نظارت بر وجوه نقد و دیگر اسناد مالی قابل نقل و انتقال تأکید می‌نماید و بند سوم این ماده، نهادهای مالی را مکلف کرده تا ضمن ارائه اطلاعات صحیح و قابل اتکا در مورد هویت شخص اصیل در نقل و انتقال‌های مالی، این اطلاعات را حفظ نموده و نظارت‌های مضاعفی را در این خصوص داشته باشند. بند ۲ ماده ۷ کنوانسیون پالمو نیز مقررات مشابهی را در این زمینه پیش‌بینی کرده است. ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی و ضبط داده‌های مالی از دیگر راهکارهای حقوق بین‌الملل در زمینه پیشگیری از پول‌شویی است که

۲۳. گلدوزیان، پیشین، ۲۰۹.

24. United Nations: Convention Against Transnational Organized Crime 2000. (Palermo Convention).

25. Political Declaration and Action Plan Against Money Laundering Adopted at the Twentieth Special Session of the United Nations General Assembly Devoted to Countering the World Drug Problem Together New York, 19 June 1998.

۲۶. گلدوزیان، پیشین، ۲۱۰.

در توصیه شماره ۱۱ FATF به نگهداری سوابق اختصاص داده شده است. بخش ب بند ۱ ماده ۷ و ماده ۵۸ کنوانسیون مریدا نیز بر ضرورت تشکیل نهادی به نام واحد اطلاعات مالی توسط مؤسسات و سیستم‌های بانکی تأکید کرده‌اند. این واحد مسؤولیت دریافت، تحلیل و انتشار اطلاعات مربوط به معاملات مشکوک به نهادهای ذی‌ربط را دارا می‌باشد. بند ۳ ماده ۵ کنوانسیون وین، بند ۶ ماده ۱۲ کنوانسیون پالرمو، بند ۷ ماده ۳۱ کنوانسیون مریدا و توصیه شماره ۹ FATF در جهت رفع موانع تحدید اصل رازداری بانکی مواردی اشاره داشته است. پیش‌بینی برنامه‌های آموزشی کارکنان، تعلیم شیوه‌های مرتبط با شناسایی و نظارت، اقدامات و تدابیر تکمیلی در مورد اشخاص دارای ریسک، بررسی روابط کارگزاری بانکی، و ... موارد دیگری است که در اسناد بین‌المللی اشاره شده و حاکی از تمهیدات حقوق بین‌الملل در این راستا است.^{۲۷}

۲- پول‌شویی در نظام حقوقی ایران

خاستگاه مبارزه با ثروت‌های نامشروع را می‌بایست در اصل (۴۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران جست‌وجو نمود. البته این بدان معنا نیست که این اصل جلوه‌ای از مبارزه با پول‌شویی تلقی می‌گردد بلکه این اصل مبنای مبارزه با پول‌شویی می‌تواند باشد.^{۲۸}

موضوع قانونگذار ایران در مورد ثروت‌های نامشروع و غیرقانونی در اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مشخص شده است: «دولت موظف است ثروت‌های ناشی از ربا، غصب، رشوه، اختلاس، سرقت، قمار، سوءاستفاده از موقوفات، سوءاستفاده از مقاطعه‌کاری‌ها و معاملات دولتی، فروش زمین‌های موات و مباحات اصلی، دایر کردن اماکن فساد و سایر موارد غیرمشروع را گرفته و به صاحب حق رد کند و در صورت معلوم نبودن او به بیت‌المال بدهد.»^{۲۹}

در حقوق ایران به موجب ماده (۲) قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۶ مجلس شورای اسلامی جرم پول‌شویی مورد تعریف و تقنین قرار گرفته است که عبارت است از:

- تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به اینکه به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

- تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به اینکه به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

- اخفاء، پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.^{۳۰}

۲۷. نصیری، پیشین، ۴۵.

۲۸. ابراهیم مولائی جم، نقش اینترنتی در مقابله با پول‌شویی (تهران: مرکز آموزش و برنامه‌ریزی دیوان محاسبات کشور، ۱۳۹۳)، ۱۰.

۲۹. محمدابراهیم شمس ناتری و علی مراد حیدری، «جرم‌انگاری پولشویی»، مجله فقه و حقوق ۱ (۱۳۸۳): ۱۵.

۳۰. امین حسین رحیمی و غفور خوئینی، «مبارزه با پول‌شویی در جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر نقش دیوان»

در راستای همسویی با مقررات بین‌المللی تغییراتی به شرح ذیل در جهت اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی ایجاد شده است:

– ماده یک قانون مبارزه با پول‌شویی

در دی ۱۳۹۷ خورشیدی قانون مبارزه با پول‌شویی اصلاح و جایگزین ماده یک قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۶ شد. منظور از جرم منشأ، هر عملی است که طبق ماده دوم قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، جرم محسوب شده و از منظر این قانون، تخلفات رخ داده در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، جرم محسوب می‌شود. منظور از مال، هر دارایی که مادی یا غیرمادی بوده یا به صورت مشروع یا غیرمشروع به دست آمده باشد. منظور از مال حاصل از جرم در قانون مبارزه با پول‌شویی و اصلاحات آن مصوب سال ۹۷، هر دارایی است که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم از جرم منشأ حاصل شده باشد.

– ماده ۲ قانون مبارزه با پول‌شویی؛ تعریف پول‌شویی

طبق مصوبه ۱۳۹۷ مجلس شورای اسلامی، این ماده به صورت کامل به تشریح معنی و مفهوم پول‌شویی می‌پردازد. در این اصلاحیه آمده است که هر نوع کسب مال و دارایی که منشأ مجرمانه داشته باشد یا از عواید آن به هر نحوی استفاده شده باشد، مصداق پول‌شویی است. همچنین پنهان کردن منشأ، منبع و محل، نقل و انتقال یا جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که در نتیجه جرم تحصیل شده باشد، همه این مصداق را دارد.

– ماده ۳ قانون مبارزه با پول‌شویی؛ عواید حاصل از وقوع جرم

عواید حاصل از وقوع جرم به معنای هر نوع مال یا امتیازی است که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرایم، اعم از جرایم منشأ و پول‌شویی، حاصل شده باشد. هر ابزاری که در فرآیند جرم پول‌شویی، وسیله ارتکاب جرم باشد یا در اثر جرم، به دست آمده باشد، توقیف می‌شود.

– ماده ۴ قانون مبارزه با پول‌شویی؛ پیشگیری از پول‌شویی

طبق این ماده، شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرایم پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم تشکیل می‌شود که شورا نامیده می‌شود. ریاست شورا، وزیر امور اقتصادی و دارایی است. .... تعیین راهبردها و برنامه‌ریزی در جهت اجرای قانون، تهیه و پیشنهاد آیین‌نامه‌های لازم در خصوص اجرای قانون، هماهنگی بین دستگاه‌ها در حوزه جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل اخبار و اطلاعات و گزارش‌های دریافتی و تهیه سامانه‌های هوشمند نظارت و ارزیابی و رصد اطلاعاتی از جمله وظایف شورای مذکور به شمار می‌رود.

– ماده ۵ قانون مبارزه با پول‌شویی؛ اجرایی کردن آیین‌نامه

تمامی بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری بیمه‌ها، صندوق‌های قرض‌الحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه، شهرداری‌ها، صندوق‌های بازنشستگی، نهادهای عمومی غیردولتی، تعاونی‌های اعتباری، صرافی‌ها، بازار سرمایه و کارگزاری‌ها از جمله نهادهایی به شمار می‌روند که مکلف به اجرای

آیین‌نامه‌های هیأت وزیران در ارتباط با این قانون هستند.

- نگاهی بر دیگر مفاد قانون مبارزه با پول‌شویی

ماده ۶ به ارائه اطلاعات به شورا، ماده ۷ به وظایف اشخاص حقیقی و حقوقی در حوزه پول‌شویی، ماده ۸ قانون به مرکز اطلاعات مالی، ماده ۹ به دسترسی به اطلاعات گردآوری شده، ماده ۱۰ قانون مبارزه با پول‌شویی به جرم منشأ و پول‌شویی، ماده ۱۱ به رسیدگی به جرم پول‌شویی، ماده ۱۲ به مجازات شروع به جرم و ماده ۱۳ به آیین‌نامه اجرایی می‌پردازد.

همچنین در اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی متونی به ماده‌های ۱۳، ۱۴ و ۱۵ اضافه شده است. این ماده می‌گوید: مسؤولیت کیفری ناشی از شرکت و معاونت در جرایم موضوع این قانون و تشدید و تخفیف مجازات مرتکبین حسب مورد تابع قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ خورشیدی است. لذا همان‌گونه که در اصلاحات قانون به شرح فوق ملاحظه می‌شود اقدامات حقوقی و بانکی ایران در راستای همگونی و همسویی با مقررات بین‌المللی تغییراتی ایجاد نموده و تلاش کرده منطبق و هماهنگ با دیگر مقررات بین‌المللی گام بردارد.

همچنین شروع به جرم پول‌شویی از طریق انجام عملیات مالی در صورتی که به واسطه عامل خارج از اراده مرتکب قصدش معلق بماند، مشمول ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ خورشیدی خواهد بود. .... باید گفت، تمامی این موارد جایگزین تبصره‌های قدیمی و مصوب ۱۳۸۶ خورشیدی شده است.^{۳۱}

در مجموع می‌توان مهم‌ترین قوانین حقوقی برای پیشگیری از جرم پول‌شویی در ایران را به شرح زیر نام برد:

- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۵۸.
- قانون مبارزه با مواد مخدر سال ۱۳۶۷.
- قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز سال ۱۳۷۴.
- تصویب کنوانسیون وین، ۱۳۷۰.
- تصویب لایحه کنوانسیون پالمو، ۱۳۸۰.
- تصویب قانون مبارزه با پول‌شویی، ۱۳۸۶.
- تصویب آیین‌نامه مبارزه با پول‌شویی، ۱۳۸۸.
- دستورالعمل اجرای قوانین مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۸۱.
- قانون مجازات مرتکبین به ارتشا و اختلاس، ۱۳۶۵.
- قانون منع خرید و فروش کوپن‌های کالاهای اساسی، ۱۳۶۷.
- تصویب آیین‌نامه مالی ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۶۷.
- تصویب قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، ۱۳۹۵.

۳۱. «قانون اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی»، مجلس شورای اسلامی، ۱۰ بهمن ۱۳۹۷، <http://rrk.ir/Laws/showLaw.aspx?code=17595>

- تصویب قانون مبارزه با فساد مریدا، ۱۳۸۷.
- آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، ۱۳۹۶.
- لایحه اصلاح قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، ۱۳۹۷.
- علاوه بر قوانین فوق‌الذکر و الحاق ایران به کنوانسیون‌های بین‌المللی، قانون الحاقی به ماده ۱۴ قانون مبارزه با پول‌شویی در ۱۵ فصل و ۱۵۸ ماده در ۱۶۴ بند و ۲۱۴ تبصره به شماره: ۹۲۹۸۶/ت ۵۷۱۰۱ که در تاریخ ۱۳۹۸/۷/۲۲ پس از تصویب جهت اجرا ابلاغ گردیده است.
- ابلاغ همه این قوانین به سیستم‌های متولی، بانکی و سایر مؤسسات مالی، شرکت‌های بیمه، شرکت‌های لیزینگ، شرکت‌های کارگزاری، صرافی‌ها و سایر موارد، پس از تصویب نهایی قانون مبارزه با پول‌شویی در بهمن ماه سال ۱۳۸۶، قوانین پایه مبارزه با پول‌شویی در کشور دچار تحولاتی گردید که بالطبع بر وضعیت نوع امر مبارزه با پول‌شویی در سیستم بانکی ایران نیز اثر گذاشت.
- ضمناً در خصوص اقدامات پیشگیرانه حقوق کیفری ایران برای مبارزه با پول‌شویی می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:
- پول‌شویی به موجب ماده ۴ قانون مذکور جرم تلقی می‌شود به منظور هماهنگ کردن دستگاه‌های ذی‌ربط در جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اخبار و اسناد و مدارک، اطلاعات و گزارش‌های واصله، تهیه سیستم‌های اطلاعاتی هوشمند، شناسایی معاملات مشکوک به منظور مقابله با جرم پول‌شویی، شورای عالی مبارزه و پیشگیری از جرایم پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزرای بازرگانی، اطلاعات، کشور و رئیس بانک مرکزی تشکیل می‌شود.^{۳۳}
- بر اساس ماده ۱۹ این قانون مرتکبین جرم پول‌شویی علاوه بر استرداد درآمد حاصل از ارتکاب جرم به جزای نقدی به میزان $\frac{1}{4}$ عواید حاصل از جرم محکوم می‌گردد.^{۳۳}
- بر اساس ماده ۱۸ آیین‌نامه فوق تمامی اشخاص مشمول قانون، مکلفند با توجه به وسعت و گستردگی سازمانی خود واحدی را به عنوان مسؤؤل مبارزه با پول‌شویی معرفی کنند.
- به موجب ماده ۳۳ آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی، تمامی مؤسسات‌های پولی و مالی مشمول این قانون مکلفند مدارک مربوط به سوابق معاملات و عملیات مالی اعم از فعال و غیرفعال را حداقل تا ۵ سال بعد از پایان عملیات بانکی نگهداری نمایند.
- در نتیجه می‌توان اظهار داشت که علاوه بر اقدامات کنشی جهت پیشگیری از جرم پول‌شویی اقدامات واکنشی به جهت مجازات مجرمین نیز در قانون ایران پیش‌بینی شده است.

۳۲. مریم کشتکار، «راهکارهای سازنده مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری»، مجله تازه‌های اقتصاد ۱۳۲ (بی تا)، ۱۶۵.

۳۳. همان، ۱۶۶.

۳- پول‌شویی در نظام بانکی ایران

امروزه تحول شگرف نظام پولی و بانکی در جهان به ویژه زمانی که شبکه‌های بانکی و ارتباطات بین‌المللی، قوانین داخلی و اقدامات مبارزه با این جرم، محدود به مرزها و حوزه نفوذ قوانین و مقررات یک کشور مربوط نمی‌شود و دامنه آن بسیار وسیع‌تر و موضوع آن بین‌المللی بوده و همچنین با توجه به اینکه پول‌شویان در همه کشورها، برای بهتر به نتیجه رسیدن جرم خود، امروزه سریع‌تر و راحت‌تر از گذشته و با استفاده از تکنیک‌ها و روش‌های نوین و ابداعی، اقدام به پول‌شویی می‌نمایند، به همین دلیل ایجاب می‌کند که کشورها نیز در تشکیلات ضد پول‌شویی خود از یک سو، نظام مالی خود را مجهز به فناوری و تکنیک‌های جدید نمایند و از سوی دیگر جهت تکمیل و روزآمد کردن مقررات، قوانین و چهارچوب مالی و بانکی و سایر مقررات داخلی خود، به منظور مسدود نمودن هرگونه راه نفوذ پول‌شویان، بیش از پیش اهتمام ورزند. این تحولات، حوزه مقررات ضد پول‌شویی کنونی را با چالش جدیدی مواجه کرده و لزوم بازنگری گسترده‌ای با تدابیر و اقدامات یا ایجاد تمهیداتی بالأخص در سیستم‌های بانکی برای مقابله با پول‌شویی را موجب شده است. چرا که تمامی تراکنش‌های دریافت و پرداخت، وجوه مبادلات تجاری از کانال بانکی و با استفاده از فناوری‌های جدید و روش‌های بانکداری بین‌المللی مانند گشایش اعتبار اسنادی و سیستم سوئیفت انجام می‌شود، لذا بیشتر از گذشته لزوم توجه به موضوع پول‌شویی و مقابله با آن را در سیستم‌های بانکی نشان می‌دهد.^{۳۴} در ادامه، ضمن بیان اهمیت مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکی به وظایف و اقدامات بانک‌ها و مؤسسات مالی در ارتباط با مبارزه با پول‌شویی و همچنین به اقدامات ایران نیز در این زمینه اشاره می‌شود.

پول‌شویان به منظور مخفی کردن فعالیت‌های مجرمانه خود، اغلب شبکه‌های خود را به کشورهایی منتقل می‌کنند که سیستم‌های بانکی ضعیفی دارند یا کشورهایی که اقدام مؤثری علیه پول‌شویان انجام نمی‌دهند.^{۳۵} بانک‌ها مکلفند برای جلوگیری از رویه ناپسند پول‌شویی و مقابله با آن تدابیر لازم را اخذ نمایند چرا که یکی از عوامل عمده موفقیت مجرمین، استفاده از منافع حاصل از جرم پول‌شویی از طریق سیستم‌های بانکی است، لذا بانک‌ها نقش مهمی در امر مبارزه با پول‌شویی دارند. طیف متنوعی از اقدامات پیشگیرانه در اسناد بین‌المللی مطرح شده است، احراز هویت مشتریان بانک‌ها و بایگانی اطلاعات مربوط به آنها از جمله راهکارهای پیشگیرانه است.^{۳۶} بر اساس چهارچوب خط‌مشی‌گذاری تعاملی در مبارزه با پول‌شویی، نظام بانکی ایران، مستلزم تدابیر مشارکت‌جویانه و مدیریتی است که با اشراف اطلاعاتی و بهره‌گیری از مشارکت‌های تعاملانه بازیگران مؤثر در راستای نیل به اهداف مربوطه متمر ثمر خواهد بود.^{۳۷} در زمینه اقدامات مؤثر بانکی به مواردی؛ مثل

۳۴. اکبر خدادادی، «بررسی نقش و تأثیر عوامل قانونی در فرآیند مبارزه با پول‌شویی در بخش بین‌الملل بانک‌ها (مطالعه موردی بانک ملت)». مجله دانش ارزیابی ۱۶ (۱۳۹۲)، ۳۵.

۳۵. مریم کشتکار، «پدیده پول‌شویی، اقدامات بین‌المللی و راهکارهای ضد پول‌شویی». تهران. گروه بین‌المللی اداره مبارزه با پول‌شویی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۲)، ۱۲۳.

۳۶. نصیری، پیشین، ۴۵.

۳۷. داوود حسین‌پور و دیگران. «تدوین چهارچوب خط‌مشی‌گذاری تعاملی برای مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری

عضویت در معاهدات پولی و مالی بین‌المللی، سیاست کنترل و نظارت بر ارزش‌های خارجی، اصلاح ساختار مالیاتی کشور، نظارت بیشتر بر صندوق‌های قرض‌الحسنه و مؤسسات اعتباری، فاصله گرفتن از اقتصاد دولتی، ایجاد و استقرار نهاد نظارتی و سازمان‌دهی شده، تجهیز سامانه‌های بانکی به فناوری روز، با نام کردن حساب‌های بانکی بی‌نام، وجود گزارش‌های آماری، اجرای عملیات بانکداری اسلامی، شناسایی مشتریان و آموزش کارکنان می‌تواند به عنوان راهکارهای مبارزه با پول‌شویی تلقی گردد.^{۳۸}

بر اساس آخرین قوانین وضع شده در زمینه مبارزه با پول‌شویی، نظام بانکی موظف است با پیاده‌سازی، نظارت و دستورالعمل‌های مرتبط با قوانین مبارزه با پول‌شویی در جهت اجرای قوانین فوق‌الذکر و استانداردهای مذکور حرکت نماید و مسیر را برای مبادلات الکترونیکی هموار نماید که این نکته در آموزش و ارائه الگوی پیشگیری و مبارزه با پول‌شویی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.^{۳۹} در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، ایجاد نظام مؤثر شناسایی مشتری و برنامه‌های کنترل فعالیت‌های مالی مشتری، مؤثرترین اسلحه برای مقابله با پول‌شویان و تأمین‌کنندگان مالی تروریسم و جلوگیری از سوءاستفاده آنها از نظام بانکی است.^{۴۰} شناسایی مشتری، داشتن واحد اطلاعات مالی، پیش‌بینی احراز هویت مبتنی بر اسناد مختلف، متفاوت بودن مدارک احراز هویت در قلمرو کشورهای مختلف و نحوه شناسایی مدیران و مقامات دولتی متخلف، مشکل ردیابی نحوه انتقال اموال دولتی و نیز مشکل شناسایی حاملین وجوه نقد و محدودیت‌های رازداری بانک‌ها (توصیه شماره ۹ گروه کاری اقدام مالی) از دیگر موارد مورد تأکید است.^{۴۱}

همچنین در این زمینه می‌توان به متغیرهایی مثل ثبت کد و شناسه ملی، تعیین سطوح فعالیت مورد انتظار مشتری، شناسایی اتباع خارجی، شناسایی مشتریان حقیقی و حقوقی، رعایت مقررات در حوزه نظام پرداخت الکترونیک، رعایت قوانین مربوط به وجوه نقد، رعایت قوانین مربوط به پاسخگویی به استعلامات از سوی مراجع ذیصلاح، بایگانی اسناد مرتبط به عنوان عوامل تأثیرگذار بر فرآیند مبارزه با پول‌شویی و راه‌اندازی سامانه ضد پول‌شویی از نکات مهمی است که بایستی در بانک‌ها در نظر گرفته شود.^{۴۲} اشاره کرد.

با توجه به پیشرفت‌های الکترونیکی و ضرورت استفاده از سیستم‌های تشخیص پول‌شویی در بانک‌ها با توجه به ویژگی‌های صنعت بانکداری الکترونیکی در ایران، تهیه و طراحی و اجرای یک سیستم

۳۸. جمهوری اسلامی ایران. «فصلنامه علمی - پژوهشی سیاستگذاری عمومی ۲ (۱۳۹۷): ۱۵.

۳۹. عبدالحمید خسروی، «پول‌شویی و راهکارهای مبارزه با آن». *فصلنامه علمی - پژوهش اقتصاد اسلامی* ۱۷ (۱۳۸۴): ۱۷۱.

۴۰. ابوالحسنی هستیانی، اصغر و قربان دانیال. «تدوین الگوی راهبردی پیشگیری از پول‌شویی در ساختار نظام بانکی کشور (مطالعه موردی بانک صادرات ایران)». *فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت سازمان‌های دولتی* ۲۴ (۱۳۹۷): ۱۲.

۴۱. کشتکار، پدیده پول‌شویی، اقدامات بین‌المللی و راهکارهای ضد پول‌شویی، پیشین، ۱۲۴.

۴۲. مینا جزایری، «نگاهی بر جرم پول‌شویی و اسناد بین‌المللی مهم مرتبط با آن». *فصلنامه روند* ۷۳ (۱۳۹۴): ۲۱۵.

تهران». *مجله مطالعات مدیریت و کارآفرینی* ۱ (۱۳۹۷): ۱۵۵.

ضد پول‌شویی نوین و پیشرفته الکترونیکی (بومی) برای نظام بانکی در ایران ضروری به نظر می‌رسد.^{۴۳} همچنین با توجه به تأثیرات منفی این جرم بر روند همه‌جانبه کشور و قوانین وضع‌شده موجود در قوه مقننه و اقدامات قضایی قوه قضائیه و نقش دیوان محاسبات، بهره‌مندی از تجربیات بین‌المللی و ارتقای دانش فنی - تخصصی خود، و مبادرت به آسیب‌شناسی نظام مالیاتی، بازنگری و تدوین دستورالعمل‌های حسابرسی، ارتقای کیفیت حسابرسی، پیاده‌سازی نظارت الکترونیک، رصد قوانین و مقررات مرتبط با پول‌شویی و نظارت بر خصوصی‌سازی از نکات مهم و ضروری است.^{۴۴} حال در این راستا اصول و مقررات نوین حقوقی و بانکی ایران، تمهیداتی چون؛ طبقه‌بندی مشتریان بر مبنای ریسک، ایجاد سیستم‌های نظارت بر گردش عملیات مشتری به منظور شناسایی موارد مشکوک، سیستم‌های مؤثر شناسایی مشتریان، گزارش‌دهی، آموزش کارکنان و نگهداری سوابق و اطلاعات و رعایت مقررات تطبیق را به عنوان مجموعه‌ای از اقدامات پیشگیرانه مقابله با پول‌شویی در نظر گرفته است. قوانین و مقررات حقوقی و بانکی پیرامون جرم پول‌شویی، اصول و مقررات مؤثری که به صورت مجموعه‌ای از اقدامات کنشی و واکنشی به منظور کنترل پول‌شویی پیش از وقوع و نیز پس از آن محقق می‌شود را پیش‌بینی نموده است.

مهم‌ترین بخشنامه و دستورالعمل‌های بانکی^{۴۵} عبارتند از:

- دستورالعمل چگونگی شناسایی مشتریان
- دستورالعمل اجرایی نحوه گزارش واریز نقدی وجوه بیش از سقف مقرر
- دستورالعمل نحوه تعیین سطح فعالیت مورد انتظار مشتری
- دستورالعمل شناسایی معاملات مشکوک و شیوه گزارش‌دهی
- دستورالعمل اجرایی مبارزه با پول‌شویی در صرافی‌ها
- دستورالعمل رعایت مقررات مبارزه با پول‌شویی در حوزه نظام‌های پرداخت و بانکداری الکترونیک

- آیین‌نامه لزوم، توقف کلیه حساب‌های فاقد شماره یا شناسه ملی

و ....

ضمناً در راستای اجرای مؤثرتر و دقیق‌تر آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی و همچنین آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم و دستورالعمل‌های صادره و در جهت دستیابی به اهداف تعیین شده توسط گروه اقدام مالی و پیاده‌سازی سایر مقررات بین‌المللی همسو با کنوانسیون‌های پالمو، وین، مریدا و نیویورک تغییرات و اصلاحاتی به شرح ذیل ابلاغ گردیده است:

- اصلاح آیین‌نامه، اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی در سال ۱۳۹۵
- ابلاغ آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم در سال ۱۳۹۶

۴۳. انصاری پیرسرای و شاه بهرامی، پیشین، ۱۷۹.

۴۴. رحیمی، خوئینی، پیشین، ۱۵۰.

۴۵. برگرفته از آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های بانکی ضد پول‌شویی ایران، ۱۳۹۸.

- اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی در سال ۱۳۹۸
بنابراین به طور خلاصه مهم‌ترین و مؤثرترین اقدامات بانکی ایران در راستای مبارزه با پول‌شویی
مواردی از جمله تشکیل شورای عالی مبارزه و پیشگیری از جرایم پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم،
تشکیل اداره‌ای تحت همین عنوان در بانک مرکزی و متعاقب آن الزام به تشکیل این اداره در کلیه
بانک‌ها و مؤسسات مالی، تصویب بخشنامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مورد نیاز و ابلاغ
آنها به سیستم بانکی، اقدامات پیشگیرانه، کنترل‌های بیرونی بانک مرکزی، استفاده از سامانه‌های
نظارتی و ضد پول‌شویی، اقدامات و موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای و همکاری‌های بین‌المللی برای مبارزه
با پول‌شویی، آموزش کارکنان و ... بوده است.

۴- وضعیت ایران در مبارزه با پول‌شویی در سازمان‌های بین‌المللی

گروه اقدام مالی یک مجموعه سیاست‌گذار است که کارشناسان حقوقی، مالی و ضابطان قانون را در
کنار هم قرار می‌دهد تا در قوانین و مقررات کشورها اصلاحات لازم پدید آید. گروه ویژه اقدام مالی
(FATF) در سال ۱۹۸۹ از سوی کشورهای گروه ۷ شکل گرفت و یک سازمان بین‌الدولی است که
هدفش توسعه و پیشرفت واکنش بین‌المللی نسبت به مسأله پول‌شویی است. در اکتبر ۲۰۰۱، گروه
اقدام مالی، مأموریت خود را گسترش و دامنه فعالیت خود را در مبارزه با تروریسم نیز توسعه داد.^{۴۶}
FATF در توصیه ۳۶ (اسناد بین‌المللی) کشورها را مکلف کرده است که برای پیوستن به
کنوانسیون‌های مرتبط با پول‌شویی و اجرای کامل آنها، اقدام فوری انجام دهند، در توصیه ۳۶ آمده
است: کشورها باید در کنوانسیون وین (۱۹۹۸)، کنوانسیون پالرمو (۲۰۰۰)، کنوانسیون سازمان ملل
متحد علیه فساد (۲۰۰۳) و کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (۱۹۹۹) نیز عضو شوند. یعنی
عضو جدید با قبول توصیه‌های FATF ملزم به قبول مفاد ۴ کنوانسیون دیگر هم می‌شود. لذا بایسته
است پس از بررسی وضعیت ایران در گروه ویژه اقدام مالی، وضعیت ایران در چهار کنوانسیون اشاره
شده فوق نیز بررسی گردد.

۴-۱- وضعیت ایران در گروه ویژه اقدام مالی (FATF)

FATF، چهل و نه (۴۰+۹) توصیه به ایران را در دو بخش اصلاح قوانین داخلی، همسویی با قوانین
ضد پول‌شویی و تصویب ۲ کنوانسیون که شامل الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد
برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی (پالرمو)، و الحاق ایران به کنوانسیون مقابله با تأمین مالی
تروریسم (CFT) می‌باشد را مطرح نموده است.
تا اکتبر سال ۲۰۱۸ قوانین ایران برای مقابله با تأمین مالی تروریسم و پول‌شویی تصویب نشد. تا
اینکه بعد از مسکوت ماندن لایحه الحاق ایران به کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم (CFT)

۴۶. مسعود پهلوان‌زاده، «استانداردهای اصلی مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری»، *قانون‌های اقتصاد* ۱۳۳(۱۳۸۸)، ۱۰.

و همچنین کنوانسیون پالرمو در مجلس، FATF مهلتی دیگر تا اواخر اکتبر ۲۰۱۹ به ایران برای تعیین تکلیف لوایح چهارگانه داد. این گروه که مقر آن در پاریس قرار دارد و در ژوئن گذشته برای بار پنجم مهلت چهار ماهه خود را تمدید کرده بود پس از سررسید شدن این مهلت، برای بار ششم و آخر، مهلت تازه‌ای تا فوریه ۲۰۲۰ داده بود که متأسفانه با اتمام این مهلت، ایران به لیست سیاه FATF اضافه شده است.

گروه ویژه اقدام مالی علیه پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم موسوم به (FATF) در بیانیه‌ای اعلام کرده بود به ایران برای آخرین بار تا چهار ماه دیگر (فوریه ۲۰۲۰) فرصت می‌دهد تا به معاهده پالرمو و کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم بپیوندد.

از نظر FATF ایران پیشرفت‌هایی داشته است، از جمله اینکه ایران نظام شفاف‌سازی وجوه نقد (نظام اعلام نقدینگی) را در نوامبر ۲۰۱۷ تأسیس کرده، در آگوست ۲۰۱۸ قانون مقابله با تأمین مالی تروریسم و در ژانویه ۲۰۱۹ قانون مبارزه با پول‌شویی را اصلاح کرده و همچنین پیشرفت‌هایی در دو کنوانسیون داشته است. FATF به پیشرفت‌های ایران توجه می‌کند اما بیان می‌کند که نسبت به موارد باقی‌مانده ناامید هستیم. به همین دلیل از ایران می‌خواهد که سریع‌تر اصلاحات مرتبط را منطبق با استانداردهای FATF انجام دهد تا موارد باقی‌مانده اجرایی شود. FATF از پیشرفت‌های صورت گرفته در این اقدامات قانونی آگاه است. لوایح مربوط به معاهده‌های تأمین مالی تروریسم و پالرمو در پارلمان به تصویب رسیده‌اند، اما هنوز اجرا نشده‌اند. FATF همانند هر کشور دیگری فقط قوانینی را که کامل اجرا می‌شوند، در نظر می‌گیرد. FATF ضمن اذعان به پیشرفت‌های حاصل شده در ایران با تصویب قانون مبارزه با پول‌شویی، مراتب تأسف خود را از بابت مغفول ماندن برنامه اقدام، ابراز می‌دارد، FATF انتظار دارد ایران به سرعت در مسیر اصلاح حرکت کرده و اطمینان حاصل کند که با تکمیل اصلاحات لازم در زمینه AML/CFT تمامی موارد باقی‌مانده را برطرف می‌کند. مشکل ایران با FATF در دو کنوانسیون پالرمو و CFT مرتفع نگردید و در نتیجه ایران از حالت تعلیق و مهلت داده شده خارج شد.^{۴۷}

سازمان FATF برای سنجش اقدامات یک کشور، مطابق با رویه خود در ابتدا میزان سازگاری کشورها با هریک از توصیه‌ها را ارزیابی می‌کند و سپس وضعیت کشور را با جمع‌بندی میزان سازگاری‌اش با تمام توصیه‌ها، تعیین می‌نماید.

بدین منظور باید در مجمع سازمان میان تمامی اعضا اجماع برقرار باشد. مقصود از اجماع این است که هیچ کدام از اعضا نباید رسماً و صراحتاً مخالفت خود را نسبت به موضوع مورد بحث اعلام کنند. در مورد وضعیت هر کشور از جمله ایران، آنچه مورد بحث واقع می‌شود میزان سازگاری کشور با تمام توصیه‌ها است. لذا عدم سازگاری کامل با یک توصیه نمی‌تواند موجب نادیده گرفتن میزان سازگاری با سایر توصیه‌ها بشود. اما از آنجایی که کنوانسیون‌های CFT و پالرمو، بخشی از چهار کنوانسیون مطرح شده در توصیه شماره ۳۶ توصیه‌نامه‌های ۴۰ گانه FATF هستند، تصویب یا عدم

۴۷. «نرخ پنهان بیانیه FATF»، دنیای اقتصاد، ۱۳۹۸/۰۴/۰۲، ۴۶۳۷، <https://donya-e-qtasad>

تصویب آن دو در وهله اول صرفاً بر ارزیابی سازمان از میزان سازگاری ایران با این توصیه اثر خواهد داشت.^{۴۸}

در نشست قبلی FATF در سال جاری میلادی (۲۰۲۰)، لحن این گروه نسبت به ایران تغییر کرد و برخی اقدامات مقابله‌ای ذیل توصیه شماره ۱۹ این گروه علیه ایران، به کار گرفته شد. در این نشست که انتهای خرداد ماه ۱۳۹۸ برگزار شده بود، علاوه بر اینکه تعلیق ایران از فهرست سیاه این گروه تا مهرماه تمدید شده بود، یک اقدام مقابله‌ای نیز فعال شد. به تعبیری این اولین اقدام و واکنش جدی FATF در قبال تعلل تصویب قوانین مربوطه در ایران بود. این بندها از توصیه شماره ۱۹ گروه ویژه اقدام مالی می‌آید که اقدامات متقابل علیه کشورهای پر ریسک را شرح می‌دهد. در تفسیر این توصیه توسط FATF، ۹ نمونه اقدام مقابله‌ای ذکر شده است که کشورها می‌توانند علیه کشورهای پر ریسک از آنها یا اقدامات مشابه دیگر، استفاده کنند. در این تفسیر، ۹ اقدام از a تا i نشانه‌گذاری شده‌اند. اولین اقدام جدی از این فهرست از تابستان سال جاری علیه ایران فعال شد که طبق آن، تشدید نظارت بر شعب و نهادهای وابسته به مؤسسات مالی مستقر در ایران، لازم‌الاجرا شده است که این مورد، نمونه h از اقدامات تقابلی را نشان می‌دهد. در بیانیه قبلی هشدار داده شده بود که در صورت عدم تصویب دو قانون مربوط به کنوانسیون پالرمو و تأمین مالی تروریسم، دو اقدام مقابله‌ای جدید نیز فعال خواهند شد و در بیانیه اخیر، این اتفاق افتاد. دو اقدام مقابله‌ای جدید که جدیداً علیه نظام مالی ایران به کار خواهند رفت، بندهای b و i از فهرست نه‌گانه را شامل می‌شوند. طبق بند b، FATF به تمامی اعضا و حوزه‌های قضایی خود اعلام کرده است تا گزارش‌دهی سیستماتیک یا سازکارهای گزارش‌دهی مرتبط با تمامی ترانکس‌های مالی با ایران را ارتقا دهند و طبق بند i نیز رسیدگی‌ها و نظارت‌های خارجی خود روی گروه‌های مالی و تمامی زیرگروه‌ها و شعبه‌های مستقر در ایران را افزایش دهند. این ۳ اقدام متقابل که علیه ایران فعال شده است، در بیانیه عمومی به‌طور جداگانه و صریح ذکر شده است و در کلام ساده، به معنی ایجاد موانع بیشتر سر هرگونه تبادل مالی با ایران است.^{۴۹}

در تفسیر این تصمیمات می‌توان نوشت: این نهاد در بیانیه‌اش از اعضای خود درخواست کرده است معاملات با ایران را بررسی دقیق‌تر کرده و شرکت‌های تأمین سرمایه فعال در ایران را مورد حسابرسی سخت‌تر قرار دهند. محدودیت گروه‌ها و شعبه‌های کشورهای خارجی در ایران برای انجام تبادلات مالی، به معنی هزینه بالای همکاری با ایران است.

بنابراین، توصیه‌های چهل‌گانه FATF اگرچه ماهیتاً الزام‌آور نیستند، اما نباید فراموش کرد که امروزه تمامی کشورهای عضو FATF از لحاظ سیاسی به قبول و اجرای این توصیه‌ها متعهد هستند. کما اینکه تمامی کشورهای عضو FATF مطابق این توصیه‌ها، قانون مبارزه با پول‌شویی ملی خود را

۴۸. فروزان قاسمی، «عدم تصویب CFT و پالرمو در ایران اقدامات متقابل را تغییر نمی‌دهد»، «مقاومتی نیوز»، <http://moqavemati.net>، ۱۳۹۸/۰۳/۲۲.

۴۹. «تعیین تکلیف FATF تا بهمن»، «دنیای اقتصاد»، ۱۳۹۸/۰۷/۲۸، <https://donya-e-eqtasad>.

تصویب کرده‌اند. در مجموع با توجه به پذیرش و قبول توصیه‌های چهل‌گانه FATF توسط بسیاری از نهادهای بین‌المللی، تا اکتبر سال ۲۰۰۲ میلادی بیش از ۱۳۰ کشور به نمایندگی از ۸۵ درصد جمعیت و تقریباً ۹۰ درصد تولیدات اقتصادی جهان به لحاظ سیاسی به اجرای توصیه‌های چهل‌گانه متعهد شدند و آنها را به عنوان قواعد اصلی ضدپول‌شویی (ANTI-ML) پذیرفته‌اند. امروزه تا نیمه اول سال ۲۰۲۰ به استثنای ایران و کره شمالی همه کشورهای دنیا (جمعاً ۱۹۳ کشور) با تصویب و پذیرش FATF در مجالس و پارلمان‌های کشورهای خود به این گروه پیوسته‌اند.

۴-۲- لایحه کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (CFT)

CFT به معنی مبارزه با تأمین مالی تروریسم^{۵۰} است و کنوانسیون بین‌المللی برای شناسایی و جلوگیری از تأمین مالی اقدامات و فعالیت‌های تروریستی محسوب می‌شود. نقش اصلی CFT تعیین استانداردهایی برای مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم است که سلامت و شفافیت سیستم مالی کشورها را ارتقا می‌دهد. با اجرای این استانداردها منبع و مقصد پول‌ها در نظام مالی مشخص می‌شود.^{۵۱}

در خصوص این لایحه که همانا لایحه کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (CFT) است در ۱۵ مهر ۱۳۹۷ خورشیدی به رأی نمایندگان گذاشته شد که نمایندگان با ۱۴۳ رأی موافق، ۱۲۰ رأی مخالف و ۵ رأی ممتنع از مجموع ۲۷۰ نماینده حاضر، رأی به پیوستن به کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم دادند. پس از کش و قوس‌های فراوان و برگزاری جلسات متعدد و دعوت از کارشناسان و مسؤولان مربوطه در نهایت شورای نگهبان نظر خود را پیرامون لایحه الحاق به کنوانسیون بین‌المللی مقابله با تأمین مالی تروریسم یا CFT اعلام و در ۲۲ بند ایرادات و ابهاماتی را در خصوص این مصوبه بیان کرد و در پایان با توجه به ایرادات و اشکالات متعدد مذکور، با فرض غیرقابل اصلاح بودن اشکالات وارد بر معاهده در مجلس، الحاق به این معاهده را خلاف منافع و امنیت ملی کشور جمهوری اسلامی ایران و در نتیجه معیار موازین شرعی شناختند و اینک این پرونده در مجمع تشخیص مصلحت نظام در حال بررسی و تصمیم‌گیری نهایی قرار دارد. برای نمونه شورای نگهبان درباره این مصوبه در خصوص عبارت «لیست سیاه» است که در تبصره ماده واحده ذکر شده ایراداتی وارد کرده است. در این تبصره مقرر شده است که «دولت صرفاً پس از خارج شدن جمهوری اسلامی ایران از لیست سیاه گروه ویژه اقدام مالی (FATF)، می‌تواند سند الحاق را نزد امین اسناد تودیع نماید.» بررسی ساختار و اجزای گروه ویژه اقدام مالی گویای این است که در فعالیت‌های این گروه لیست سیاهی وجود ندارد که ایران از آن خارج گردد و نمایندگان مجلس شورای اسلامی در تصویب این تبصره، معلوم نیست که تودیع سند الحاق توسط دولت را منوط به خروج از چه لیستی

50. Combating the Financing of Terrorism

۵۱. قائم مقام زارع فرد، «استانداردهای مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم»، بانک مرکزی تهران، (۱۳۹۲)، ۷.

کرده‌اند؟^{۵۲}

متن کامل شروط مجلس برای الحاق به کنوانسیون CFT به شرح زیر است:

۱- دولت جمهوری اسلامی ایران به موجب جزء (الف) بند (۲) ماده (۲) کنوانسیون اعلام می‌نماید که مفاد آن دسته از کنوانسیون‌ها و پروتکل‌های مندرج در پیوست کنوانسیون که به عضویت آنها درنیامده است را به عنوان بخشی از کنوانسیون تلقی نماید و الزام‌آور شدن مفاد ماده (۲۳) در خصوص اصلاح فهرست موافقت‌نامه‌های منضم به کنوانسیون برای جمهوری اسلامی ایران منوط به رعایت اصول ۷۷ و ۱۲۵ قانون اساسی است.

۲- جمهوری اسلامی ایران، با در نظر گرفتن اصول و هنجارهای حقوق بین‌الملل تا حین پذیرش کنوانسیون از جمله کنوانسیون ۱۹۹۹ سازمان کنفرانس اسلامی و قطعنامه‌های مرتبط ملل متحد از جمله قطعنامه ۲۶۲۵ و ۱۵۱۴، تعریف عمل‌تروریستی را مشتمل بر مبارزات مشروع مردمی علیه از جمله سلطه استعماری و اشتغال خارجی نمی‌داند و نسبت به اطراف متعاهدی که قلمرو عمل تروریستی را مستند به زیر بند (ب) بند (۱) ماده (۲) کنوانسیون مشتمل بر این مبارزات می‌دانند تنها در حدود پیش‌گفته متعهد می‌داند و اعلام می‌دارد ماده ۶ کنوانسیون ارتباطی به این حق ندارد. این مبارزات فارغ از انگیزه آن مجاز و مشروع است و اعمال تروریستی به هر انگیزه‌ای ممنوع است.

۳- موضوع بند (۱) ماده (۲۴) کنوانسیون جمهوری اسلامی منوط به رعایت اصل (۱۳۹) قانون اساسی است و بند (۲) ماده (۲) کمیسیون و موضوع ماده (۱۷) کنوانسیون در چهارچوب قوانین داخلی اعمال خواهد شد.

۴- صلاحیت مقرر در بند (۵) ماده (۹) کنوانسیون برای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ تنها در چهارچوب اسناد حقوق بشردوستانه لازم اجرا برای جمهوری اسلامی ایران پذیرفته می‌شود.

۵- مفاد کنوانسیون در موارد تعارض با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران لازم‌الرعايه نمی‌باشد.

۶- الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون به معنای شناسایی و برقراری ارتباط با رژیم اشغال‌گر صهیونیستی نیست.^{۵۳}

تبصره: امضای این قانون توسط رئیس‌جمهور بعد از اعلام گروه ویژه اقدام مالی (FATF) مبنی بر خروج ایران از لیست سیاه انجام خواهد شد.

ولی از آنجاکه این کنوانسیون‌ها هر کدام بندهای خاصی دارند باعث می‌شود تصورات از گروه ویژه اقدام مالی کاملاً تغییر یابد.

در توضیح شروط ایران ذکر این مطالب ضروری است که کنوانسیون وین فصل دوم ماده ۱۹ شرط، حق شرط تعیین شده است. حق شرط یک بیانیه یک‌جانبه از سمت قبول‌کننده معاهده است تا بعضی از آثار حقوقی و مقررات معاهد در مورد آن تعدیل یا بی‌اثر شود. ماده ۱۹ کنوانسیون وین

۵۲. «۲۲ ایراد شورای نگهبان به CFT یکشنبه آینده بررسی می‌شود»، اقتصاد آنلاین، ۱۳۹۷/۰۸/۱۵، www.eghtesadonline.com.

۵۳. «متن کامل شروط مجلس برای الحاق به کنوانسیون CFT»، مشرق نیوز، ۱۳۹۷/۰۳/۰۹، <http://www.mashregnews.ir>.

می‌گوید زمانی یک کشور می‌تواند از حق شرط استفاده کند که معاهد حق شرط را ممنوع نکرده باشد. در صورتی که در توصیه شماره ۶ توصیه‌نامه گروه ویژه اقدام مالی حق شرط برداشته شده است و هیچ کشوری نمی‌تواند لایحه یا شرطی را به آن اضافه کند. مثلاً زمانی که مصر تقاضا کرد نیروهای مقاومت از لیست تروریست‌ها حذف شوند تا به عضویت FATF درآید با یک «نه» بزرگ روبرو شد. در کنوانسیون ۲۸ ماده‌ای مبارزه با تأمین مالی تروریسم (ICSFT) ماده شماره ۶، کشور عضو را مجاب می‌کند تا طبق قوانین مورد نظر کنوانسیون، قانونگذاری کند. بدین وسیله هیچ راه فراری برای مقابله با تروریسم ایجاد نمی‌شود. در ماده شماره ۲ نیز تعریف مشخص و از قبل تعیین شده‌ای برای تروریسم ساخته و پرداخته شده که باید ملاک نظر کشورهای عضو باشد، نه تعریف آنها از تروریسم یا گروه‌های مقاومت. لذا به همین دلایل لایحه کنوانسیون CFT تاکنون با ابهامات و در نهایت عدم الحاق ایران به آن مواجه بوده است.

۴-۳- لایحه الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی (پالرمو)

کنوانسیون پالرمو از لویج چهارگانه مورد توصیه FATF است که تصویب و اجرای آن در کشور زمینه‌سازی برای تسهیل در مرادوات بانکی به خصوص در شرایط تحریمی را خواهد کرد. این کنوانسیون در ۲۹ سپتامبر ۲۰۰۳ به اجرا درآمده و امروز فقط کنگو است که در کنار ایران هنوز به کنوانسیون پالرمو (مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی) نپیوسته است. البته ایران کنوانسیون را امضا کرده و حتی در نهایت مجلس خرداد سال گذشته الحاق ایران به پالرمو را تصویب کرد. این لایحه تاکنون در دستور کار مجمع قرار گرفته اما هیچ‌کدام از جلسات به تعیین تکلیف این لایحه ختم نشده است. در تاریخ ۱۸ مهرماه ۱۳۹۸ پس از پایان مهلت یک‌ساله مجمع برای رسیدگی به کنوانسیون پالرمو، متعاقباً نظر شورای نگهبان مبنی بر رد لایحه مذکور را به دلیل تعارض با بند ۲ اصل ۱۱۰ قانون اساسی قطعی شده و مجمع به علت عدم رسیدگی در فرصت یک‌ساله، دیگر صلاحیت قانونی برای رسیدگی و اظهار نظر مصلحتی در باب این لایحه را ندارد از این رو می‌توان گفت پیوستن به کنوانسیون مذکور در نظام قانونگذاری ایران رد شده است.

این در حالی است که آقای حداد عادل، به عنوان مشاور فرهنگی مقام معظم رهبری درباره تصویب لایحه پالرمو به نقل از رهبر معظم انقلاب بیان داشتند که رهبر معظم انقلاب حرف‌های موافقان پیوستن ایران به کنوانسیون پالرمو را تأیید نکردند.^{۵۴}

بنابراین به نظر محقق بیشترین تضاد منافع ایران برای پیوستن به چنین نهادهایی در این کنوانسیون نهفته است زیرا بر اساس دیدگاه سیاسی مذهبی و انقلابی در ایران، بسیاری از سازمان‌هایی که توسط کشورهای غربی به عنوان سازمان یا گروه تروریستی شناخته می‌شوند از دیدگاه ایران به عنوان سازمان‌های مبارز با استکبار جهانی تلقی شده و نظام ایران خود را به حمایت همه‌جانبه از آنها

۵۴. «همه چیز درباره FATF، داستان‌های موافقان و مخالفان چیست»، اقتصاد شهروند، ۱۳۹۷/۱۲/۲۸، <http://eghtesadsahrvand.com>.

به خصوص نظامی و مالی ملزم می‌داند سازمان‌هایی مثل؛ حشدالشعبی عراق، انصارالله یمن، حزب‌الله لبنان و نظایر آن در صورت پیوستن ایران به چنین کنوانسیون‌هایی امکان حمایت از آنها راه از ایران سلب می‌نماید.

۴-۴- ایران و کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (کنوانسیون مریدا)

به موازات تلاش دولت‌ها، سازمان ملل متحد نیز اقدام به مقابله با فساد اداری نموده که تصویب کنوانسیون مریدا در سال ۲۰۰۳ مکزیکی یک نمونه از این تلاش‌ها می‌باشد. این کنوانسیون از ۱۴ دسامبر ۲۰۰۵ لازم‌الاجرا شد.

به‌طور کلی جرایمی نظیر اختلاس، ارتشا، پول‌شویی، اخذ پورسانت در معاملات خارجی، قاچاق کالا، ارز، انسان و تقلب در مواد خوراکی، آرایشی، بهداشتی، تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال دولتی و عمومی، نمونه‌هایی از جرایمی هستند که از آنها به عنوان جرایم اقتصادی یاد می‌شود. اما جرایمی که در کنوانسیون به عنوان فساد مالی مورد جرم‌انگاری قرار گرفته‌اند عبارتند از: ارتشا، اختلاس، سوءاستفاده یا تصرف غیرقانونی توسط مقام‌های دولتی، پول‌شویی، تبدیل یا انتقال عواید ناشی از جرم و اختفا و سرپوش گذاشتن بر عواید ناشی از جرم و تحمیل و تملک عواید ناشی از جرم.

این کنوانسیون که با مشارکت گسترده هیأت ایرانی تدوین یافت در سال ۱۳۸۴ به امضای دولت رسید و در سال ۱۳۸۷ در مجمع تشخیص مصلحت نظام تصویب شد. با تصویب این کنوانسیون، ایران عزم جدی خود را برای مبارزه با این جرایم نشان داد اما الزاماتی نیز ایجاد شده زیرا در این کنوانسیون جرم‌انگاری‌های جدیدی صورت پذیرفته و اجرای آنها به دولت‌های عضو تکلیف شده است. پس از بررسی و تطبیق مواد قانونی کنوانسیون با حقوق کیفری ایران مشخص شد یا اصلاً جرایمی با این عناوین در قوانین ایران وجود ندارد، یا جرایم تصریح شده در کنوانسیون تحت عناوین دیگری جرم‌انگاری شده و یا در برخی موارد قانون کشورمان قسمتی از آن جرم را (نه به‌طور کامل) مورد توجه قرار داده است.^{۵۵} با این حال اقداماتی از جانب ایران در راستای فصل دوم کنوانسیون با تصویب سه قانون مهم قانون مبارزه با پول‌شویی، قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات و قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد انجام شده است، که به میزان قابل توجهی با الزامات کنوانسیون انطباق دارد. در صورت جدیت دولت در اجرای دقیق و بی‌محابای این قوانین، تردیدی نیست که مبارزه‌ای مؤثر و منسجم با فساد در بخش‌های عمومی، دولتی و غیردولتی صورت خواهد پذیرفت به طوری که شاهد کاهش چشمگیر آمار فساد در این بخش‌ها خواهیم بود، از طرف دیگر از آنجاکه در کنوانسیون مریدا نیز گرایش حداقلی به حقوق کیفری استنباط می‌شود و محور این کنوانسیون به توسعه رویکرد پیشگیری بنا شده است، لذا به نظر می‌رسد بتوان با تصویب یک

۵۵. حمید وطن‌خواه و مهدی نظری منظم، «مبارزه با فساد از منظر قوانین ایران و کنوانسیون بین‌المللی مریدا»، *مطالعات بین‌المللی پلیس، فصلنامه علمی ترویجی* ۲۸(۱۳۹۵)، ۱۱۳.

قانون جامع و مانع در خصوص پیشگیری از جرم بر مبنای اصول فنی و تخصصی بیش از پیش در پیشگیری از جرم، گام برداشت. مثلاً آگاه‌سازی افراد از سازکارهای اداری، شفاف‌سازی محیط‌های مالی و اقتصادی، طراحی سیستم‌های الکترونیکی جهت کاهش مراجعات و ایجاد نظارت و کنترل دقیق رفتار کارکنان و کارگران دولتی و عمومی می‌تواند به عنوان تکنیک‌های مؤثر در این زمینه باشد. در بند ۳۶ توصیه‌های FATF کشورهای عضو موظف شده‌اند تا چهار کنوانسیون را تصویب و اجرا کنند که کنوانسیون مریدا یکی از آنها است. در واقع این کنوانسیون در تکمیل کنوانسیون مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی یا همان پالرمو تدوین یافته است و بسیاری از مقرره‌های این کنوانسیون را دربر می‌گیرد.

۴-۵- ایران و کنوانسیون وین

در حقیقت اولین سند بین‌المللی که تعهداتی برای دولت‌های امضا کننده به وجود آورد تا عمل تطهیر درآمدهای نامشروع را در قوانین داخلی خود جرم‌انگاری نمایند کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مصوب ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸ می‌باشد که به کنوانسیون وین معروف است.

منظور از جرم مقرر که در این کنوانسیون بدان اشاره شده است، قاچاق غیرقانونی مواد مخدر و داروهای روان‌گردان می‌باشد. به علاوه موارد دیگری نیز توسط این کنوانسیون مورد شناسایی قرار گرفته است، از جمله شناسایی، ردیابی، ضبط ارقام، اموال، تجهیزات و عایدات حاصل از جرم، تهیه سوابق بانکی، مالی و تجاری، همکاری‌های بین‌المللی از طریق همکاری‌های متقابل قضایی برای هریک از اعضا، تقسیم عواید و یا اموال یا وجوه حاصل از فروش عواید و اموال با سایر اعضا بر یک مبنای منظم. این کنوانسیون به موجب ماده واحده‌ای در مورخه ۱۳۷۰/۹/۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است.^{۵۶}

در ایران توجه به این جرم به طور جدی و تا حدودی شفاف، بعد از این کنوانسیون بیانگر این است که قوانین ما در پیش‌بینی چنین جرمی آن هم در قالب «مفهوم» نه «عنوان» متأثر از این کنوانسیون بوده است زیرا پیش‌بینی موادی که مفهوم پول‌شویی در آن گنجانده شده در قوانین مصوب سال ۱۳۷۶ و بعد بوده است و این در حالی است که کنوانسیون در سال ۱۹۸۸ که برابر است با سال ۱۳۶۷ شمسی، به تصویب رسیده است و کشور ما در تاریخ ۱۳۷۰/۹/۳، با تصویب قانونی تحت عنوان «قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مصوب سال ۱۹۸۸ وین» به این کنوانسیون پیوست.

با بررسی عمیق‌تر پی می‌بریم که هرچند ایران در سال ۱۳۷۰ به این کنوانسیون ملحق شده است اما هیچ اقدامی به منظور پیش‌بینی جرایم کیفری در قوانین داخلی برای جرم شناختن مواردی

۵۶. علی غلامی و سیدمحمدعلی پوربخش، «مبارزه با پول‌شویی در قوانین ایران و اسناد بین‌المللی». *مطالعات اقتصاد اسلامی* ۱(۱۳۹۰)، ۱۰۵.

که صراحتاً در ماده مذکور به آن تصریح شده است، صورت نپذیرفته است. به عبارتی دیگر، در حال حاضر هیچ یک از اقداماتی که در کنوانسیون ۱۹۸۸ به عنوان تطهیر پول از آنها نام برده شد، در صورت ارتکاب در ایران، علی‌رغم الحاق به کنوانسیون ۱۹۸۸، جرم و مستوجب مجازات نیست. یعنی در حقیقت صرفاً صورت ظاهر قضیه و پیوستن به کنوانسیون حفظ شده است.

در نهایت باید گفت از چهار لایحه مورد نظر گروه ویژه اقدام مالی تاکنون لوایح «اصلاح قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم» و «اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی» از سوی ایران تصویب شده است. باین حال لوایح الحاق دولت ایران به کنوانسیون‌های بین‌المللی مقابله با تأمین مالی تروریسم (CFT) و مقابله با جرایم سازمان‌یافته فراملی (پالرمو) که در دی ماه سال گذشته و در پی تصویب مجلس و رد شورای نگهبان به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال شد، همچنان بالتکلیف باقی مانده است. چند سالی می‌شود که ایران با گروه ویژه اقدام مالی مشترک با هم درگیر هستند. آنها منتظر تصویب و قانونی شدن بعضی الزامات مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم در ایران هستند. در ایران هم لوایح، میان مجلس، دولت و شورای نگهبان و بعضی مواقع مجمع تشخیص مصلحت نظام رد و بدل می‌شود.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که طیف متنوعی از اقدامات پیشگیرانه در اسناد بین‌المللی از جمله کنوانسیون وین، پالرمو، مریدا، CFT و همچنین گروه FATF به صورت شناسایی مشتریان، نظارت بر جابه‌جایی وجوه و دارایی مشتریان، ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی و ضبط داده‌های مالی، نگهداری سوابق و شیوه‌های گزارش‌دهی معاملات مشکوک و همچنین پیش‌بینی برنامه‌های آموزشی کارکنان و ... مطرح شده است.

خوشبختانه ایران نیز با مصوب و اجرایی نمودن قوانین و آیین‌نامه‌ها و لوایح الحاقی و همچنین دستورالعمل‌های مربوط در این زمینه توانسته گام‌های بلندی همسو با قوانین و مقررات بین‌المللی بردارد. به طوری که مهم‌ترین و مؤثرترین روش‌های مقابله با پول‌شویی در مواردی همچون شناسایی مشتریان، بررسی و ارزیابی ریسک، سیستم گزارش‌دهی، آموزش کارکنان و ... در اسناد و مقررات بانکی و حقوقی داخلی پیش‌بینی شده است. ضمن اینکه جرم‌انگاری پول‌شویی و جزئیات مجازات مرتکبان جرم پول‌شویی نیز از مهم‌ترین اقدامات حقوقی ایران می‌باشد که منطبق با قوانین و اسناد بین‌المللی است که با اصلاح آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی و همچنین اصلاح و ابلاغ آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم میسر گردیده است. لیکن مشروط بودن ایران برای پیوستن به کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم (CFT) و همچنین عدم الحاق به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی (پالرمو) و در نتیجه عدم اجرای کامل توصیه‌های FATF، علی‌رغم سایر اقدامات و پیشرفت‌های صورت پذیرفته، ایران را در لیست سیاه گروه ویژه اقدام مالی قرار داده است. به دلیل اینکه FATF برای سنجش اقدامات یک کشور، در ابتدا میزان سازگاری کشورها با هریک از توصیه‌ها را ارزیابی می‌کند و سپس وضعیت کشور

را با جمع‌بندی میزان سازگاری‌اش، با تمام توصیه‌ها تعیین می‌نماید. یعنی با توجه به اینکه لوایح فوق (CFT و پالرمو) در دست اقدام می‌باشند ولیکن هنوز اجرایی نشده‌اند و FATF فقط قوانینی را که کامل اجرا شوند را در نظر می‌گیرد و از آنجا که کنوانسیون‌های CFT و پالرمو بخشی از ۴ کنوانسیون مطرح شده در توصیه شماره ۳۶ FATF هستند، تصویب یا عدم تصویب آن بر ارزیابی سازمان از میزان سازگاری ایران با این توصیه اثر می‌گذارد و در نتیجه برخی اقدامات مقابله‌ای ذیل توصیه ۱۹ این گروه علیه ایران فعال شده است که در حقیقت اقدامات متقابل علیه کشورهای پر ریسک می‌باشد و در کلام ساده به معنی ایجاد موانع بیشتر، سر هرگونه تبادل مالی با ایران و به معنی هزینه بالای همکاری دیگر کشورها با ایران است.

و در نهایت می‌توان گفت نظام بانکی و حقوقی ایران علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته و اصلاح برخی قوانین که حتی به تأثیر گزارش‌های FATF گام‌های خوب، مؤثر و رو به پیشرفتی برای مبارزه با پول‌شویی در ایران بوده، لیکن هنوز به طور کامل و شفاف با اصول و مقررات حقوق بین‌الملل منطبق نبوده است.

فهرست منابع

- الف) منابع فارسی
- ابوالحسنی هستیانی، اصغر و قربان دانیال. «تدوین الگوی راهبردی پیشگیری از پول‌شویی در ساختار نظام بانکی کشور (مطالعه موردی بانک صادرات ایران)». *فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت سازمان‌های دولتی* ۱۳۹۷: ۳۱۶-۳۲۴.
- اسماعیلی، امین. «بررسی و رتبه‌بندی عوامل تاثیرگذار بر فرایند مبارزه با پول‌شویی در شعب بانک رفاه در استان تهران». *مجله مطالعات مدیریت و کارآفرینی* ۱۳۹۷: ۱۵۵.
- انصاری پیرسرای، زربخش و اسدالله شاه بهرامی. «ضرورت استفاده از سیستم‌های تشخیصی پول‌شویی در بانکداری الکترونیکی». *فصلنامه اقتصادی روند* ۱۳۹۳: ۱۷۹-۲۱۲.
- پهلوان‌زاده، مسعود. «استانداردهای اصلی مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری»، *قانون‌های اقتصاد* ۱۳۸۸: ۷-۲۱.
- جزایری، مینا. «نگاهی بر جرم پول‌شویی و اسناد بین‌المللی مهم مرتبط با آن». *فصلنامه روند* ۱۳۹۴: ۲۱۶-۲۱۵.
- حسین‌پور، داوود، جواد معدنی، فتح شریف زاده و محمدجواد محقی نیا. «تدوین چهارچوب خط مشی گذاری تعاملی برای مبارزه با پول‌شویی در نظام بانکداری جمهوری اسلامی ایران». *فصلنامه علمی- پژوهشی سیاستگذاری عمومی* ۱۳۹۷: ۲-۹.
- حیدری، مسعود. «بررسی تطبیقی پول‌شویی در فقه، حقوق ایران و اسناد بین‌المللی». *فصلنامه پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب* ۱۳۹۷: ۶۷-۹۰.
- خدادادی، اکبر. «بررسی نقش و تأثیر عوامل قانونی در فرآیند مبارزه با پول‌شویی در بخش بین‌الملل بانک‌ها (مطالعه موردی بانک ملت)». *مجله دانش ارزیابی* ۱۳۹۲: ۲۹-۴۳.
- خسروی، عبدالحمید. «پول‌شویی و راهکارهای مبارزه با آن». *فصلنامه علمی- پژوهش اقتصاد اسلامی* ۱۳۸۴: ۱۷۱-۱۷۸.
- رحیمی، امین حسین و غفور خوئینی. «مبارزه با پول‌شویی در جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر نقش دیوان محاسبات». *مجله دانش حسابداری* ۱۳۹۴: ۱۵-۲۵.
- رهبر، فرهاد و فضل‌الله میرزاوند. «پول‌شویی و آثار و پیامدهای آن». *مجله تحقیقات اقتصادی (ویژه‌نامه)* ۱۳۸۲: ۳۵-۵۵.
- زارع فرد، قائم مقام. «استانداردهای مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم»، بانک مرکزی تهران، ۱۳۹۲: ۶۷-۸۰.
- شمس ناتری، محمدابراهیم و علی مراد حیدری، «جرم‌انگاری پول‌شویی»، *مجله فقه و حقوق* ۱۳۸۳: ۲۵-۱۰.
- غلامی، علی و سیدمحمدعلی پوربخش. «مبارزه با پول‌شویی در قوانین ایران و اسناد بین‌المللی». *مطالعات اقتصاد اسلامی* ۱۳۹۰: ۱۶-۳۵.
- قاسمی، فروزان. «عدم تصویب CFT و پالرمو در ایران اقدامات متقابل را تغییر نمی‌دهد»، «مقاومتی نیوز»، ۱۳۹۸/۰۳/۲۲: ۹۳-۱۲۰.
- کشتکار، مریم. «پدیده پول‌شویی، اقدامات بین‌المللی و راهکارهای ضد پول‌شویی». تهران. گروه بین‌المللی اداره مبارزه با پول‌شویی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. ۱۳۹۲: ۱۴۵-۱۲۳.
- کشتکار، مریم. «راهکارهای سازنده مبارزه با پول‌شویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری». *مجله تازه‌های*

- اقتصاد ۱۳۲ (بی تا): ۱۶۰-۱۶۸.
- گلدوزیان، ایرج و اصغر عباسی. «جرم انگاری پول‌شویی و گستره آن در اسناد بین‌المللی و نظام حقوقی ایران». فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی ۴ (۱۳۸۶): ۲۰۷-۲۳۰.
- مولائی جم، ابراهیم. «نقش اینترنتی در مقابله با پول‌شویی». تهران، مرکز آموزش و برنامه‌ریزی دیوان محاسبات کشور، چاپ اول، (۱۳۹۳): ۱۰.
- میرمحمد صادقی، حسین. حقوق جزای بین‌الملل. چاپ دوم. تهران: نشر میزان، ۱۳۸۶.
- نصیری، مصطفی. «ساز و کارهای پول‌شویی در اسناد بین‌المللی متون داخلی ایران». مجله کارآگاه ۳۰ (۱۳۹۴): ۴۱-۶۰.
- وطن خواه، حمید و مهدی نظری منظم. «مبارزه با فساد از منظر قوانین ایران و کنوانسیون بین‌المللی مریدا». مطالعات بین‌المللی پلیس، فصلنامه علمی ترویجی ۲۸ (۱۳۹۵): ۱۱۳-۱۳۷.
- (ب) وب سایت ها
- «نرخ پنهان بیانیه FATF»، دنیای اقتصاد، ۱۳۹۸/۰۴/۰۲، ۴۶۳۷،
<https://donya-e-eqtasad>.
- «تعیین تکلیف FATF تا بهمن»، دنیای اقتصاد، ۱۳۹۸/۰۷/۲۸،
<https://donya-e-eqtasad>.
- «۲۲ ایراد شورای نگهبان به CFT یکشنبه آینده بررسی می‌شود»، اقتصاد آنلاین، ۱۳۹۷/۰۸/۱۵،
www.eghtesadonline.com.
- «متن کامل شروط مجلس برای الحاق به کنوانسیون CFT»، مشرق نیوز، ۱۳۹۷/۰۳/۰۹،
<http://www.mashreghnews.ir>.
- «همه چیز درباره FATF، داستان های موافقان و مخالفان چیست»، اقتصاد شهروند، ۱۳۹۷/۱۲/۲۸،
<http://eghtesadshahrvand.com>.
- «قانون اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی»، مجلس شورای اسلامی، ۱۰ بهمن ۱۳۹۷،
<http://rrk.ir/Laws/showLaw.aspx?code=17595>

ج) منابع خارجی

- Council of Europe: Convention on Laundering, Search, Seizure, and Confiscation of Proceeds from Crime, Adopted in Strasbourg on Age 11, (1990): (Strasbourg Convention).
- Forty Recommendations of the Financial Action Task Force on Money Laundering and Terrorist Financing, (2003).
- Forty Recommendations of the Financial Action Task Force on Money Laundering and Terrorist Financing, 2003.
- Gnutmann. H. Mccarthy, K.J. & Unger, B. "Dancing whit the devil: country siz and the Incentive to tolerate money laundering intenational review of law and economic." Economic Law 30(2010): 218-252.
- Hinfry. J. "Transnational Organization, cyber Crime and Money Laundennng." Cyber Crime 25(2012): 270-285.
- Organisation for Ecinomic Co-Operation and Development (OECD) (2014).

- Political Declaration and Action Plan Against Money Laundering Adopted at the Twentieth Special Session of the United Nations General Assembly Devoted to Countering the World Drug Problem Together New York, 19 June 1998.

- Sanchez .D.carro, "Economics of the Informal sector." *economic* 112(2015): 1201-223.

- The EC Directive: the EC Directive on Prevention of the Use of Financial System for the Purpose of Money Laundering. O. J. Comm. (No 1 166) 77, (1991).

- United Nations: Convention Against Transnational Organized Crime (2000): (Palermo Convention).

This Page Intentionally Left Blank